

Пародни ~~издаванији~~^{издавачки} језик вариације на тему

Где нам је завичај? ^Тамо где људи око нас

разумеју до краја и до дна шта кажемо до последњег спољнег и унутрашњег тре-
пета језичког разумеју шта ~~зашто~~^{зашто је уважи и што} Зашуме ли њиву и село народ другога језика
завичају је крај; они који се до дна и до краја разумеју родним језиком селе.
Куда селе? Тамо где ~~не~~ ћуди до дна и до краја разумети шта кажу ~~наши~~^{наши} говори-
^{штави} Срби и Јеврејија Срби имају ^и браћу ^{који} ће се уважи твори. Јеврејије
и многим српским породицама виђа се на зиду слика која се зове Сеоба српског
народа под патријархом Арсенијем Чармојевићем^{ом} је слика једна тамно свечана
апотеоза народном и матерњем језику. Оставили су иселеници села и њиве, куће и
гробља, али у горко стиснутим устима насе свој језик, и где се проспе реч која
се до дна и до краја разуме, тамо ће бити завичај и живот.

Чешће смо у положају да некоме, страмцу или
домаћем кажемо највишу духовну вредност нашеј народе. Као из пунке одговарају-
чи сви исто истим речма: Народне песме, Горски вијенац. Заборављамо казати
основну велику вредност народни језик наш. Непосредан и пун израз народног ду-
ха код нас то је наш народни снажни народни језик. Наш је случај посебан. Нај-
бољу поезију у нас створио је народ, највећи наш модерни песник, Владика Раде,
неколикоје брђанин. Језик народне песме нашеј епске и лирске језик Горског
вијенца то је величанствена динција створена за израз високих духовних потреба:
за афористичку мисао, за религиозну мудрост, за очишћен бол. За нас Србе, за наш
посебан случај, ми се усуђујемо поставити ову тезу: док језик у народу не пост-
тане песнички моћни, нема песника који ће на том језику певати знатну и велику
поезију. Песник најпотпуније употребљава језик, али језик креће песника међу
онима који су даровити за песму: језик свира, језик слика, језик куће гради. Ка-
кав је чији народни језик, онаква му је машта о лепоти и величности. У Софокловој
трагедији, Грк Ајакс каже: Что что худе носиши није делање него реч.

Ми интелектуалци кажемо: ковати реч, народ каже
зато срећен гавор, кено изнитио. По нагону, народ каже праву ознаку за свој рад.
Прост свет ствара споро, невидљиво, тихо, као природа. Нико не види и не чује
стварање природних ткања и ткива. Јесто тако, нико не зна каквим је начином ова
или она покрајина наша створила диван језик, говорни језик пун музике и богат
стилом. Црна Гора, Херцеговина и Босна, српско Приморје. Вегом, ~~сејдан~~ Нитров
љубиши Кочић то је језик простог народа, језик компликован и густ од прецизних
назима и ретких фигура, језик пун мити и забијеног ткива. ~~расточавом~~ ^{са} простијуји

у стара времена и мостове преко потока и амбиса нитили, плели, пребацивали их без корса и закинава. Нит по нит се у простог света извлачи ^{и ствари} искуство за све па и за језик. Сељак наш не гради језик ни по интелектуалним спекулацијама, ни по језичким аналогијама. Него живи са стварима, посматра им промене безброяј пута, похвата им тајне и једнога дана ^{ствар чисто сама из себе каже како се зове.} Код нашег пристог човека отуда нема грубости и меприродности у језику — као код интелектуалаца — његов језик је спонтан ^{и душе} оригиналан и истоветан са животом интелектуалаца полази од појмова и од њихова апстрактног и немог вретања. На етимологији, упоредној граматоци ^{и бројке} старим текстовима кула интелектуалац истину применљивост о лепоту речи. ^{и фигуре} отуда, и кад су најлепше, постоје условно, релативно, натом и том месту. Фигуру "ситно брашно као пела" није направио интелектуалац. Њу је изнитио човек који је живео са брашном, са ситноћом, са пемом, а у себи носио језичку манту једног народа који ће са сељачким језиком дајти књижевни језик. Наш народне пословице стоје као грађевине или као живи људи сајудским физиономијама. Читају добре да некој пословици пружи руку, некој да дубоко склоне капу, неку да појури, о неку да се ослони као о јаврт зид. "Соко лети перјем а не месом" Јоја демонска дистинкција у знају ствари, која лепота помоћи у констатацији, и то ^{сајудске} без фигуре. То су хиљаде нити телесног и духовног искуства. Тада израз је већ ранг поезије. У ранг поезије иду љубишни текстови, Матавуљеви текстови, Кочићеви текстови, то је све проза. А шта онда рећи о текстовима и језику Владике Рада! Проза или стих, у језику тих текстова нема једне аморфне речи, једног лажног звука; све је сливено, никаде нигде пукотине куда би драм звука и биле језичке застранио.

Данашњи наш писани језик је некако отврднуо и дух изгубио. Писци не проумавају језик ни богатим читањем ни лексикографски, теренски поготово не. А наш народни језик се мора на терену учити и упознавати. Шта језичког блага имају већ поменуте наше покарине, а шта ^и Србија, Срем, Пика, Славонија, а шта тек целокупна област списков и хрватског живља. Раније, док се боље, правилније схватало да су то језичке варијације али један језик и што је главно, једна ^{једна} својина, било је у књижевностима на обе стране, и у филологији на обе стране, више језичке крви. То нарочито важи за хрватске писце. Где је ^и данас хрватски језик којим је писао Леноа? Леноа је имао израз ^и клиснути у ^и београдском значењу. Андра Николић је налазио у хрватском језику елемената које је одмах усвојио. Босна, са језичким ^и чувством и смислом, сјајно се користила гравом и израђеним језиком међу Србима и Хрватима. Пуна

језичког и турске елементе са коришћу унитица у језик слуха и осећаја

Восне. Словенач Купанчић, са материјалом језиком који није истоветан са нашим, имао је правилно и мудро схватање о својини, о нашости и користио се и српским и хрватским па и руским. Тачно је писао Љубиша у Српској зори године 1878-е: "Тако оној души која је посјејала кукоа међу Србима и Хрватима....јер је то омело нагли развој језика". Ами додајемо: са развојем језика омело је и подиљање книжевности. Револуције у литературама разном мером остварују идеологије и језик. Садржину мења идеологија, форму и стих језик. Разгледајмо неку велику книжевност у временским етапама, и осведочићемо се да је тако. Тако је и код нас. Бранко Радичевић је нов и дружији у книжевности пре свега језиком и стилом. Романтика Лазе Костића је сила језика уз силу темперамента. Вук нас ишчупа из зачманости с помоћу језика, и то малог речника. Тада је речник бисер по ономе што је у њему, али у њему — оно ћега нема него онога чега има. Језички покрет и "рат" у интелигенцији нашој Вукова и Бранкова доба, били су велика инспиришућа снага за поезију онога доба, и више од тога: да само да је мања језика инспирација, него је господар и указ за издавање школе и моде у книжевности, стварајуће нове, младе, француски језик, примоје примо је сирреализам. Руски језик се такође прилично подао сирреалистичкој поезији. У Енглеској, са лирском поезијом коју Енглеска нима срећу да има сирреалистичкој поезији опроштај, а прози се опирао и најзах опро језик. Вароје је ријечија језик, структуром реченице и мелодијом реченице. Код нас, језик се опирао својом суштином, својим идентитетом. Језик наш — по томе што је народни језик раној поезију високог стила — наш језик, чим су речи биране, ритам музикализован и стил дигнут, одмах постаје патетичан, озбиљан, мало суморан. Студија, сем две песме Марка Ристића најбоља је у сирреалистичкој поезији једна бурлеска поема за децу од А. Вучића, тамо где је језик могао да у потпуности изневери свој квалитет. У прози најбољи је текст о смрти од Марка Ристића и Душана Матића. Све у свему, книжевници — што је уосталом потпуно природно — могући у модернизму независни од много чега од традиције, од мере од логике, или не могу бити независни од језика.

Чиме претрајавају и надживљају време текстови? Да ли само идејама да ли естетиком осећајних вредности, да ли и језиком? Неко ће рећи отсечно: идејама се држи текст. Да, али под условом да идеје држи језик, то јест, да је идеја држика пластичан и авторитативан израз кроз неки зрео и моћан језик. Али, рећи ће онај неко, језик стари, чили и умире, долази

Код културних народа студирају и упознају језик
у неколико претходних ~~старих~~ фаза. По школама се уче на памет текстови онакви
какви су ~~били~~ увећане деценија па и више стотина година уназад. Јма људи који са
лакоћом и са задовољством читaju свој језик у неколико временских фаза. Таквим
људима—језиконосцима бисмо их могли назвати ~~учитељима~~ велике хуманитарне да бла-
годаре што се текстови од пре три стотине година, и више, прештампавају само
модерним правописом, а текстови млађи читaju онакви какви су, и са славју чита-
ју. Чосеров језик у Енглеској, вијонов у Француској, Дантеов у Италији читају
народни
се! Ми Срби чији је језик Гете стављао напирео са хеленским, треба да знамо
да ће се језик наших народних умотворина читати ко зна још колико времена без
верзија у модерни језик. То знатију неколико спречни слависти, а не знатију ~~знатију~~
~~наши слависти.~~ Тада посматрајмо и филологе језика, народни

Без теорија филолога и филозофа језика, народна наша књижевност открива нам непосредно две ствари: да је језик сам собом утврђен, да је усменареч главна и најлепша функција језика. Кроз говорену реч, коју човек душом и телом акцентује, понавља се исконски језички акт именовања ствари и ситуација. Понавља човек дужином речи у смислу њене

7 Јекавско наречје наших јужних крајева то је најкласичнији језик сајвим класичним одликама: ~~савремену~~ појмовна тачност уметничка ^{песничка} ~~свесност~~. Тај језик чинећи сај речевнице и речничачкој и језик ~~изразу~~ ^{изразом} Народник или песник, или баш и народ, романтик по идеји и визији, ~~изразу~~ ^{изразом} на изразу ~~изразу~~ рационалист.

„а увијек по три јемца држим:
језног јемца: Бога великога,
другог јемца: моју тврду веру,...

Са ова два навода романтик је, као што се види, пожурио и испрео што је нај-
више на чебу и на земљи знао. Ђас треће ~~две~~^{две} доћи.^{две} Нека вербалност. Напротив,
доћи ~~не~~^{не} рационалистичка формула која у животу више значи него највише заклетве
трети јемац: преварит те нећу.

Стих је мањо нарушен али ситуација је баш добила карактеристику. Тада се ознакистички коректни, то уравнотежење велике дикције и тирада чува у спољашем и у унутрашњем стилу које горе споменута класична обележја. Појмовитост речи и фраза у нашој народној песми дакле у нашем језику, задавају. Народ наш у оно класично време нашег језика имао је грчавито сигурно

6

осећање израза и ознаке, ако није увек творац језика, он је чувар језика.

У старим космогонијама се истиче да божајства надеваву имена стварима. Највиши народни божији било творци било чувари језика били су од њих лозе тих божанских именовача. У народним песмама и пословицама имамо речи и обрта од апсолутно узорне вредности као појмовна тачност. У Енидби Ђурђа Смедеревца следећу танку разлику значењу мирног оружја. Рели Дубровчанин:

И досад су свати долазили,
Под оружјем нису пили вина.
збуњен људа,

Старина Новак ћути или одговара место њега Краљенић Марко, савршено тачно у ознаки и у градацији:

Пријатељу, дубровачком краљу,
Оваки је адет у Србаја;
Прек' оружја пију мирно вино,
Под оружјем и санак бораве.

На смрт оболели и до костура омршали болани Дојчин који частује ради устаје с постеље и спрема се за мегдан, каже сестри Јелици:

Донеси ми једну крпу платни,
Утегни ме селе, од бедара,
Од бедара до витих ребара,
Да се моје кости не размину,
Не размину кости мимо кости.

Појмовну тачност прати акустичка тачност. Наравно, песник мора имати мистички посед звука, скривено знање да звук сваки и који има оличење, али код нас задивајује степен до којега та осетљивост иде код простонародног песника. Пример за то су читаве песме с краја на крај. Реч и мелос су у јединијој хармонији. У Мајци Југовића она сцена кад све на свој начин залежече: закукало заплакало заврштало залајало, замлкитало. Иди она љубавна:

Вјетар пуше, ал - катмером нише,
а мој драги амбер - душом дише.

Или онај чудно, управо мукло акустички стих: Уздигне се бутун Шумадија где је песник осећао или знао да самогласник у поновљен хуји као олуј што се приближује и четири пута га унео у један стих и то сајесничком слободом да место подигне се каже уздигне се и да место лепе српске речи писром узме турску бутум. А какви су нам у језику имена гора, вода и села, то је један оркестар у којем бруји све што смо као народ икада срећно и несрећно назвали и дозвали. Мемо-кан поток се зове Мртица а дива планина се зове Урлаја.

Свето чини уметничку лепоту највећ народног језика, и с таквим језиком наше народне песме. Ако са појединостима уметничке вредности у народној поезији није лако ни почети, а камо ли свршити. Још један дејствјују још једно класично обежење. Фигура је не само слика и поређење, него и

документ, скоро да кажемо обрачун, казан, наравно, алегоријски. Кад народна песма истиче тренутну, ~~бес~~екунадну смрт борца она вели:

Ни земља га жива не дочека.

А кад треба речи случај обратити да је бирац тако да кажемо надживео свају смрт, израз је овај:

Срце му је живу разнесао

То су јединствени изрази појмовне тачности акустичке тачности, уметничке вредности такве да остављају широко поље анализама естетичким и филозофским. Ту је прецизност ту је сакетост ту је визија. ~~За видимо, да јест слогу са сајтова месеца: сајтова аудијенције - звучне речи, чији су извештаји мало поддржани, да јест случај свестрано најактивнији.~~ Турски цар који дugo времена већ држи Марка у тамници, види да нема ко да победи Мусу ако неће Марко. Љати Марка извести, и ословањава га реченицом која треба да замути појам о томе колико је био део цареве воле у тамновају Маркову. Цар пита:

Јеси ћи ъего је у животу, Марко?

Ова реченица је всеки фигуrom пластична, али је пластична и тамо где је то теке бити у спекулацији с језиком. Реч ъего је остварује укрштање временског и просторног податка, дакле оверава тобожу извештај неупућеност цареву. Та реч то јест, и означава и обезначава. Снажан реченички акцент на речи ъего, и јаки удар извештај разуђености реченичке одмах за том речју, чинећа се мултимедијално брзи осети скријено интенидрана намера царева. Марко зато одговара што се велики тин на лук:

Јесам царе, али у рѣзу.

и означава од своје стране, баш тамо где је цар обезначко. Реч рѣзу има у себи исто толико колико и реч ъего и просторну и временску могућност, али има и јасан квалитативни пресек у сасвим одређеном смислу. Љатава једна унутрашња царска српска је ту у неколико речи, са једном језичком сакетом која би била достојна енглеског језика. Минимум знакова и максимум извештај. Извештај је извештај најчовески, наглим комбинованим потезима извештај показ, закључак, поента, патетична или иронична, или хумористична. Извештај је извештај сведочић народ наш говори и разповара уз живу сарадњу изнутра: у језичком изразу његову крије се вола и жела да извештај буде вредан пажње и слушања да не буде реч коју извештај ветар. Но добро ућеју народни наш језик, тако му је као и да је ум и душу народа сагледао. Јаничић је писао: извештај народним умотворинама видите како срце народу куца, куда ли му мисли полижеју.

За дивање је како такав језик и таква марод на поезија не избацују извештај високе филологе висе речничара, виш

терминолога, више скупљача свега и разнога што значи језичку и поетичку грађу.

Што мање Славена-слависта, све више странаца ~~и~~ слависта. Чистичака за спрску народну књижевност бОльих но икада што је било. Ми се сећамо ~~се обртили~~ јадних предавања из руске књижевности и рок јаднијих из спрсне народне књижевности.

Узорак: незнављење језика, какве непојимање и неразумевање духа. Ми се сећамо **з**

Оксфорду јадних предавања из руске књижевности и никанских из српске народне књижевности. Узорак: незнай језика. ^{Запомињем} превод Гетеов Хасан-агинице.

тав хладни превод, пренос садржине, који је ~~спровод~~ промашио скалу драмску и ~~из~~ тијесну. Когако највећији

језичку. Узорак: незнавање језика. Модерни испитивачи дају наше народне поезије далеко су оставили за собом своје раније колеве, јер су њима констатовали три

ствари: да српски треба научити вазано да српски вреди научити да међу Србима нема ~~сваког~~ ни однеше много ни однеше ~~који~~ испитаници изнесених испитивања

народне књижевности, и ~~у~~^{че је} значаја чародњег језика. У опасности смо да ~~се~~^{се}

још неизрађена дела о народној поезији, па затим можда и о изразној снази и о филозофији језика, почну писати странци, и то не дамо за странце. Срећом или

несрећом неславени-слависти не могу никада до дна и до краја разумети и при-

мити у себе оно што је славенски биће и дух. Могу много шта научити не могу много животом искусити. Могу стручно објаснити фреску или стари рукопис не

могу ваканснути живот наше прошлости, ^и поготово не могу ништа учинити за будућност нашеј језика. Највеће и најкорупније послове и радове имали си ради-

будност нашеј језика, јављају и најкрупније послове и радове имали су ради-
ти и српшти Славени-слависти ради Утранаца-слависта. У интересу до-

мајстор језика и книжевности у интересу престижа народног националног и светског (за учење језика чланке, био, а) славенској науци коју науци. Иначе остаје да се страни научници снабдевају податцима

и језику и предавају код странаца, код који имају ~~није~~ ^{нису} није

духа и карактера заступљеног у овом или оном славенском језику или ~~семантичко-изразнином~~ книжевности. У делу Вилхелма Вунта Нације и њихова фи-

позофија има став где Вунт, бранећи свој народ од оцене неких странаца, мислио појачава своју одбрану наводом да Немци нису они што је ~~сматрали~~ "српски јунак

који кад напоље скреће крзно ћурика, паставаје "дивљи вук". Вунта нису добро обавештени о томе.

вестили о нашем народном епу и о нашем Марку, они код којих се информисао.
Преса до краја и до дна познавати народне песме, па дух и карактер наро-

да чије је огледало у народним песмама, па српски језик — и онда знати да

Марко није ни "српски јунак" ни дивљи вук! Српски се јунаки не препадају, не беже, не мире на меѓдану с противником и не умиру природном смрћу. Марко

Јејдан српски тип: иниција, убојица, друмски човек, који никад не зна где ће

9

сутра бити, с ким вино пити, кога убити или служити. Марко је све што се може бити ~~на~~ спаси начин од страшног до смешног ^{на} српски начин. ~~на~~ Марко и противнике своје воли да види у свима видовима од страшног до смешног, и према томе се и понаша ~~члан~~ све ставове од крвника до будање. Где год у песми Марко "пригрне ћурак наспако" или

Самур каппан на чело намиче,
Те съставаа ~~ко~~ самур и обре,
или коље ~~будован~~ и сабају размешта театрално ~~никада~~ не следи ~~бој~~ и
проливање крви, напротив, настаје буфонска или хуморна сцена. Понто је Мустаги скинута глава без извртана ћурка. Марко, као сваки примитивац и обична убојица парадира са својим делом. Он неће да крене на позив турског цара и низта не одговара посланицима царевим. А над се ипак дао намолити—увек се ~~даље~~ намолити свеједно да ли од мајне или од суктана—он подази пригрнути ^{по} ћурак наспако и, у истом стилу код цара "у чизмама сјео на серијаду". Затим следује познато: "цар с одмиче, а Марко примиче" или низта неће бити. Марко не најзад примити од цара дукате да иде да настави пити вино уз рамазан, иако је цар то забранио био. Нигде ни цртица од "српског јунака" нигде ни траг од "дивљег вика". Јзвртана ћурка је у нашим народним песмама по правилу ствар нејуначка, ствар сокријског или будаљског хумаора. Вудалина Тале, понто је изврнуо ћурак наспако.

Личином се по њем опасао,
Натурио капу ~~разветину~~,
На којој је триста пропорација...

Случај лунтов није усамљен. ~~Заневошу~~, велике нетачности из пера великих људи памте се и даље наводе као нетачности из тих пера. Свет који се интересује ^у нашом народном поезијом — ради језика, ради психолохије, ради философије — морао би налазити податке у делим ^у оних који по крви и ^у чине део ума, карактера и језика заступљених у нашим народним уметвореникама.